

ANADOLU SIKKE MONOGRAFİLERİ I *Anatolian Coins Monographies I*

MENTEŞE / MENTESHE

SAHİBATA / SAHIBATA

BAHA / BAHA

DAMGALAR / COUNTERMARKS

GERMİYANOĞLU / GERMIYANID

BİTLİS DEFİNESİ / BITLIS HOARD

Halûk Perk Hüsnü Öztürk

İstanbul 2007

BİTLİS DEFİNESİ

BITLIS HOARD

HALÛK PERK

HÛSNÛ ÖZTÛRK

BITLIS HOARD

The hoard was uncovered in 1996 in the vicinity of the village of Kurtalan, 30-35 km far from Siirt. In the hoard- comprises of 158 coins- there are coins of Sharaf Khans, Ayyubids of Hisn Keyfa, Qaraqoyunlus and Aqqoyunlus. The whole hoard has been seen by us, unfortunately we could not include all in our collection. However, we have been able to take one specimen of each and also the weights of all coins.

Although there is no date on the Qaraqoyunlu coin (no.51) on which the names of Qara Yusuf and Pir Budaq (814-821/1411-1418) are seen together, it can be regarded as the coin with earliest date. Though there are coins of Sharaf Khans and Ayyubids of Hisn Keyfa with early dates, the difficulty in determining the years of their sultanate makes it impossible to date them exactly. Among the coins whose date of mint are read, the latest ones are Aqqoyunlu coins struck in 858, bearing the title of Pir Amirza and Pir Bahadur. However, when we look at the years of sultanate of al-'Adil Khalaf (859?-866/1455?-1462), the coins of al-'Adil Khalaf of Ayyubids of Hisn Keyfa must have been struck on a later date. None of these coins have a date on them. We can utter that this hoard belongs to the second half of 860s.

Of the coins in this hoard, 4 coins belong to Sharaf Khans, 85 coins belong to Ayyubids of Hisn Keyfa, 67 coins to Aqqoyunlus and 2 coins to Qaraqoyunlus. We witness the coins of Ayyubids of Hisn Keyfa (no.11,12,13,14) and the coins of Aqqoyunlus (no.28,29,30,31,32) for the first time. The mints are Amid (2 coins), Bidlis (5 coins), Hisn (39 coins), Mardin (35 coins) and Muş; only Muş is seen on the countermark. There is no mint on the rest 77 coins. Besides, there is a countermark Bidlis on the 62 coins. Since the countermark of Bidlis is seen intensely, we find it appropriate to name it Bitlis Hoard.

BİTLİS DEFİNESİ

Define Siirt'e 30-35 km mesafedeki Kurtalan köyünde civarında 1996 senesinde çıkmıştır. Toplam 158 sikkeden oluşan definede Şerefhanlar, Hısn-Keyf Eyyubileri, Karakoyunlular ve Akkoyunlular'a ait sikkeler vardır. Definenin tamamı tarafımızdan görülmüş olup, maalesef hepsini elde edemedik. Ancak, definedeki bütün paralardan birer örnek ve tamamının ağırlıklarını almak fırsatına sahip olabildik.

51 no'lu Karakoyunlular'a ait olan Kara Yusuf ve Pir Budak'ın (814-821/1411-1418) isimlerinin bir arada görüldüğü sikke üzerinde darp yılı olmamasına rağmen en erken tarihli sikke olarak kabul edilebilir. Şerefhanlar ve Hısn-Keyf Eyyubileri'ne ait erken tarihli sikkeler varsa da, bu dönemde hükümdarların saltanat yıllarını tesbit etmekte karşılaşılan güçlük tam bir tarihlendirmeyi mümkün kılmamaktadır. Definedeki sikkelerden darp yılı okunabilen en geç tarihli sikkeler 858 yılında darp edilmiş olan Pir Emirza ve Pir Bahadır ünvanlı Akkoyunlulara ait olanlardır. Ancak Hısn-Keyf Eyyubileri'nden el-Adil Halef'e ait olan sikkelerin, el-Adil Halef'in saltanat yıllarına (859?-866/1455?-1462) bakıldığında daha geç bir tarihte darp edilmiş oldukları anlaşılır. Bu sikkelerin hiçbirinde darp yılı görülmemektedir. Bu bilgiler ışığında definenin 860'lı yılların ikinci yarısına ait olduğu söylenebilir.

Definedeki sikkelerden 4 adedi Şerefhanlara, 85 adedi Hısn-Keyf Eyyubilerine, 67 adedi Akkoyunlulara, 2 adedi Karakoyunlulara aittir. Hısn-Keyf Eyyubilerine ait olan 11,12,13,14 no'lu sikkeler ile Akkoyunlulara ait 28,29,30,31,32 no'lu sikkeler ilk kez görülmektedirler. Görülen darp yerleri Amid, Bidlis, Hısn, Mardin, Muş olup, Muş sadece damga üzerinde yer almaktadır. Definedeki sikkelerden 2 adedinin darp yeri Amid, 5 adedinin darp yeri Bidlis, 39 adedinin darp yeri Hısn, 35 adedinin darp yeri Mardin'dir. Geriye kalan 77 adet sikkede ise darp yeri görülemezdir. Ayrıca 62 adet sikke üzerinde Bidlis damgası vardır. Bidlis damgasının bu derece yoğun olması dolayısıyla defineye Bitlis Definesi demeyi uygun bulduk.

THE COUNTERMARKS

حسبى الله ¹ *Hasbi Allah*

The countermark with a rectangular die (dimensions 8x6 mm) is seen on the coin no.6 -no date struck at Hisn, belonging to Sulayman bin Ghazi (780-828?/1378-1424?) from Ayyubids of Hisn Keyfa, and also on the coin no 9 -with no date and mint- belonging to al-Kamil Khalil (836-856/1432-1452) from the same dynasty. When compared with the other countermarks, it can be uttered that it was used in earlier dates.

A different specimen of this countermark with a circular die (8 mm) was again placed on a coin -with no date- struck at Hisn by Ayyubid al-Kamil Khalil. The coin and the countermark, preserved in İstanbul Archaeological Museum, had been published by Artuk². The same coin appears later in the study of Balog³. We acknowledge that the countermark had been used in the eastern Anatolia for long.

The phrase 'Hasbi Allah' is seen on both coins of Aqqoyunlu and Qaraqoyunlu. Thus, the countermark must belong to one of these rulerships.

Happiness motif

The countermark that has a circular die (6 mm) is seen on a coin no.43 of Aqqoyunlu -with no mint and no date- and also seen on a coin no.26 of al-'Adil Khalaf (859?-866/1455?-1462) from Ayyubids of Hisn Keyfa, it has no mint and no date. Though the Aqqoyunlu coin has no date, considering the similar coins with date 858, and also the sultanate years of al-'Adil Khalaf -difficult to determine when it applied first time- we acknowledge that was used in 858 and the following years.

¹ Allah is enough for me.

² Artuk and Artuk 1971/1, p.251, coin no.789.

³ Balog 1980, p.277, coin no.909.

DAMGALAR

Hasbiyallah¹ خسبى الله

8x6 mm ölçülerinde dikdörtgen bir kalıba sahip olan damga Hısn-Keyf Eyyubileri'nden Süleyman bin Gazi'ye (780-828?/1378-1424?) ait Hısn darplı tarihsiz 6 no'lu sikke ile yine aynı sülaleden el-Kamil Halil'e (836-856/1432-1452) ait darp yersiz ve tarihsiz 9 no'lu sikkeler üzerinde yer almaktadır. Diğer damgalarla karşılaştırıldığında daha erken tarihlerde kullanıldığı söylenebilir.

Bu damganın 8 mm çapında dairesel bir kalıba sahip olan farklı bir örneği yine Eyyubi el-Kamil Halil tarafından darp ettirilmiş, Hısn darplı tarihsiz bir sikke üzerinde yer almaktadır. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan sikke ve üzerindeki damga Artuk² tarafından yayınlanmıştır. Aynı sikke daha sonra Balog'un³ çalışmasında da yer almıştır. Bütün bunlar göz önüne alındığında damganın uzun bir süre Doğu Anadolu'da kullanıldığı anlaşılır.

'Hasbi Allah' ibaresi hem Akkoyunlu hem de Karakoyunlu sikkeleri üzerinde görülmektedir. Dolayısıyla damganın da bu iki hükümdarlıktan birine ait olduğu kanısındayız.

Saadet motifi

6 mm çapında dairesel bir kalıba sahip olan damga Akkoyunlular'a ait darp yersiz ve tarihsiz 43 no'lu sikke ile Hısn-Keyf Eyyubileri'nden el-Adil Halef'e (859?-866/1455?-1462) ait darp yersiz ve tarihsiz 26 no'lu sikkeler üzerinde yer almaktadır. Akkoyunlu sikkeleri her ne kadar tarihsizse de 858 tarihli benzeri sikkeler ve el-Adil Halef'in saltanat yılları göz önüne alındığında, ilk vurulmaya başlandığı tarihi söylemek zorsa da damganın 858 yılı ve devamında kullanıldığı anlaşılır.

¹ Allah bana yeter.

² Artuk ve Artuk, 1971/1, s.251, sikke no.789.

³ Balog 1980, s.277, sikke no.909.

A similar countermark on which there is a circular margin surrounding the motif, is seen on a coin⁴ of 'Abd Allah bin 'Abd Allah from Bukhti Kurds. The same coin was also published by Ilisch⁵. This group of coins dated as 820s by Album⁶ and must have been struck at Siirt, are quite early compared to the ones we have. We assume that this countermark had been used for a long time.

Rabino⁷ mentions in his study that the mentioned happiness motif and similar motifs might be Qaraqoyunlu tamgha. However, he again points out that this motif was also seen on the Aqqoyunlu coinage⁸. In fact, this one and also the similar motifs can be observed on the coins in almost all period. When we examine the hoard, we notice clearly that this motif is placed on the coins struck at Mardin by Akkoyunlu Jahangir and also on the coin (no.52) struck at Mardin by Qaraqoyunlu Iskandar. Due to these reasons, though we are not sure we assume that the motif symbolizes the city Mardin.

Aqqoyunlu tamgha

This countermark with an elliptic die (7x6 mm) is seen on a coin no.12 -date can not be read⁹ struck at Hisn by al-Kamil Khalil (836-856/1432-1452) from Ayyubids of Hisn Keyfa. The countermark must belong to Aqqoyunlus.

⁴ Mitchener 1977, p.203, coin no.1233.

⁵ Ilisch 1978, p.2, coin no.3.

⁶ Album 1998, p.114, coin no. 2327.2.

⁷ Rabino 1950, p.111.

⁸ Rabino 1950 p.125.

⁹ Balog-1980. Balog read a hundred units on the observe of a similar coin; however, it might be Rashidun.

Dairesel kalıplı ancak motifin etrafında yine dairesele bir çerçeve olan benzeri bir damga Buhti Kürtleri'nden Abdullah bin Abdullah'a ait bir sikke⁴ üzerinde görülmektedir. Aynı sikke daha sonra Ilisch⁵ tarafından da yayınlanmıştır. Album tarafından 820'li yıllara tarihlendirilen ve Siirt'te darp edilmiş olması muhtemel olan bu gruptaki sikkeler⁶ elimizdeki örneklere göre oldukça erkendir. Bu damganın da uzun bir süre kullanıldığı düşüncesindeyiz.

Rabino⁷ yaptığı çalışmasında söz konusu saadet motifinin ve benzeri şekillerin Karakoyunlu tamgası olabileceğini düşünmektedir. Ancak daha sonra bu şeklin Akkoyunlu sikkeleri üzerinde de görüldüğünü yine kendisi belirtmektedir⁸. Aslında bu ve benzeri şekillerin neredeyse her dönemde sikkeler üzerinde yer aldığı gözlemlenebilir. Defineye baktığımızda ise bu motifin, Akkoyunlu Cihangir tarafından Mardin'de darp edilmiş sikkeler üzerinde yer aldığı bariz bir şekilde görülmektedir. Yine 52 no'lu Karakoyunlu İskender'in Mardin'de darp edilmiş sikkesine baktığımızda da aynı motif görülmektedir. Bu sebeplerden yola çıkarak kesin olmamakla birlikte motifin sikkeler üzerinde Mardin'i sembolize ettiğini düşünmekteyiz.

Akkoyunlu tamgası

7x6 mm ölçülerinde eliptik bir kalıba sahip olan bu damga Hısn-Keyf Eyyubileri'nden el-Kamil Halil'e (836-856/1432-1452) ait Hısn darplı ve tarihi okunamayan⁹ 12 no'lu sikke üzerinde yer almaktadır. Damga şüphesiz Akkoyunlular'a aittir.

⁴ Mitchener 1977, s.203, sikke no.1233.

⁵ Ilisch 1978, s.2, sikke no.3.

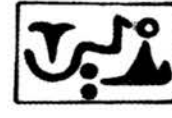
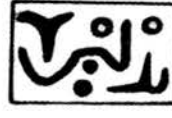
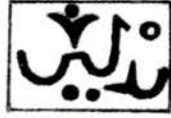
⁶ Album 1998, s.114, sikke no. 2327.2.

⁷ Rabino 1950, s.111.

⁸ Rabino 1950, s.125.

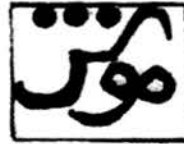
⁹ Balog 1980. Balog benzeri bir sikkede ön yüz çevresinde yüzler hanesini okumuş. Ancak 4 halife de olabilir.

Bidlis بدليس

We have determined the three different dies of this countermark which has a rectangular die (6x4.5 mm). It is the countermark that is found most in the hoard. The countermark is placed on the coins struck at Mardin by Aqqoyunlu Jahangir (848-856/1444-1452), with no date, or mint is not read, and again on the Aqqoyunlu coins with the titles of Pir Bahadur and Pir Amirza -dates 858 or with no date, and also on the coins of al-'Adil Khalaf (859?-866/1455?-1462) struck at Hisn or on the coins mint is not seen.

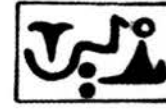
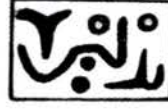
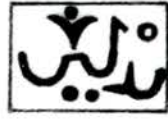
Muṣ موش

This countermark with a rectangular die (5x4 mm) is seen for the time. It is placed on the coin (no.31) of Aqqoyunlu Jahangir (848-856/1444-1452), struck at Mardin with no date, and on the coins (no.37) with no mint and no date, and also on the coin (no.21) of al-'Adil Khalaf (859?-866/1455?-1462) from Ayyubids of Hisn Keyfa with no mint and no date.

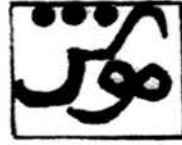
It is obvious that they used it with Bidlis countermark in the regions of Sharaf Khans. Both countermarks had been used in 860s.

Bidlis بدليس

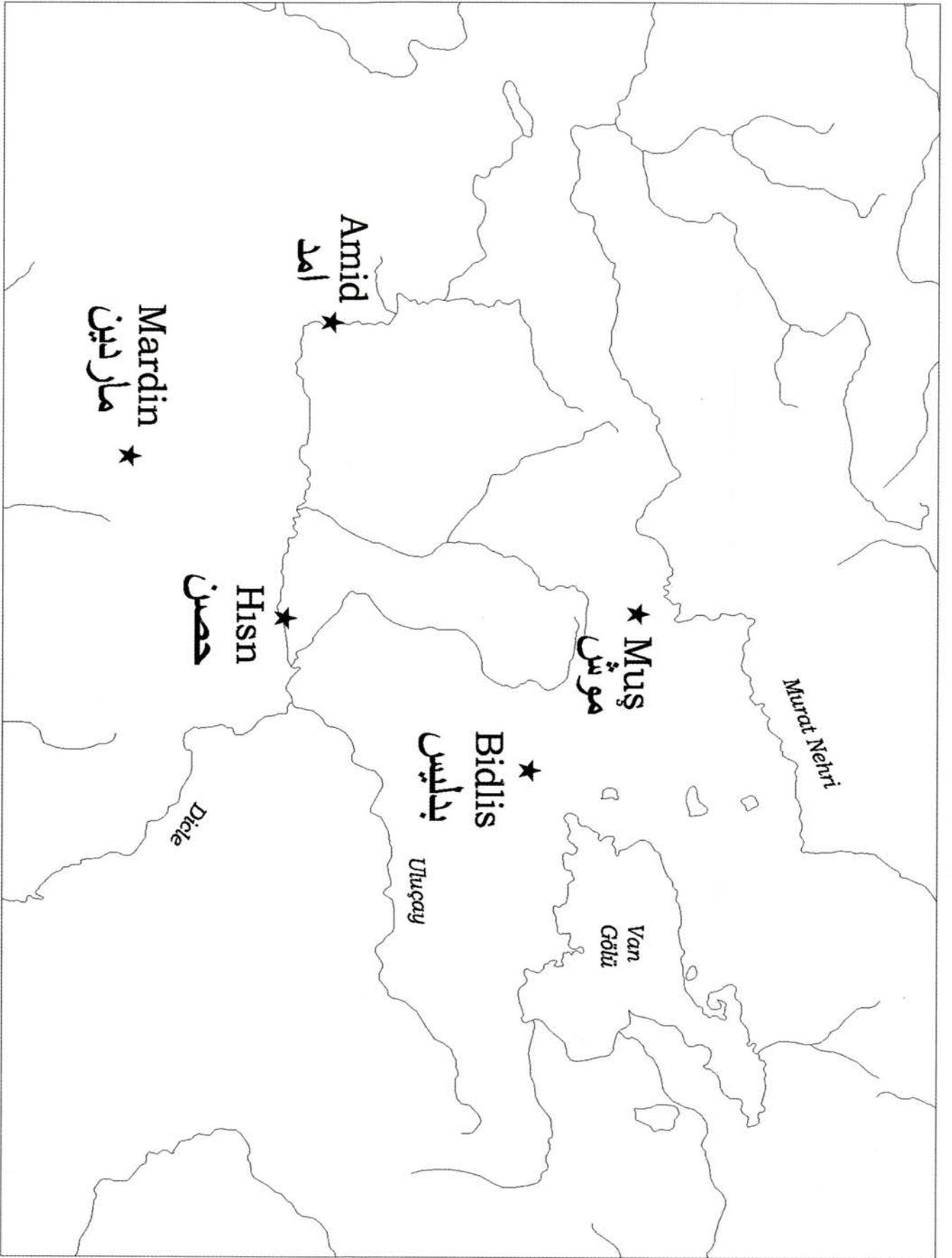
6x4.5 mm ölçülerinde dikdörtgen bir kalıba sahip olan bu damganın üç ayrı kalıbını tespit edebildik. Define içinde en çok rastlanan damga budur. Damga Akkoyunlu Cihangir'e (848-856/1444-1452) ait Mardin darplı veya darp yeri bulunmayan tarihsiz, yine Akkoyunlular'a ait Pir Bahadır ve Pir Emirza ünvanlı 858 tarihli veya tarihsiz sikkeler ile Hısn-Keyf Eyyubileri'nden el-Adil Halef'e (859?-866/1455?-1462) ait Hısn darplı veya darp yeri bulunmayan tarihsiz sikkeler üzerinde yer almaktadır.

Muş موش

5x4 mm ölçülerinde dikdörtgen bir kalıba sahip olan bu damga ilk kez görülmektedir. Akkoyunlu Cihangir'e (848-856/1444-1452) ait Mardin darplı, tarihsiz 31 no'lu ve darp yersiz ve tarihsiz 37 no'lu sikkeler ile Hısn-Keyf Eyyubileri'nden el-Adil Halef'e (859?-866/1455?-1462) ait yine darp yersiz ve tarihsiz 21 no'lu sikke üzerinde yer almaktadır.

Bidlis damgasıyla birlikte Şerefhanlar'ın egemenlik bölgesinde kullanıldıkları açıktır. Her iki damga da 860'lı yıllarda kullanılmışlardır.

HARİTA / MAP

ŞEREFHANLAR

Tarihi kaynaklarda Şerefhanlar hakkında pek fazla bilgi yoktur. Ancak Bitlis ve Muş havalisinde uzun süre hüküm süren bir Kürt beyliği olduğunu bilmekteyiz. Bildiğimiz kadarıyla bu sülaleyle ilgili tek tarihi kaynak 16. yüzyılın sonunda yine aynı sülaleden gelen Şeref Han tarafından yazılmış Şerefname'dir¹⁰. Hükümdarlarının isimleri, hükümrancılık süreleri ve sıraları belirsizdir. Ne kadar süreyle tam bağımsız oldukları bilinmemekle birlikte sırasıyla Timurilerin, Karakoyunluların, Akkoyunluların himayesine girmişlerdir. Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı hâkimiyetini kabul etmişlerdir. Sikkelerinde tarih görülmemektedir.

SHARAF KHANS

There is no much information about Sharafkhans in the historical sources. However, we know that there used to be a Kurdish principality that ruled in the neighborhood of Bitlis and Muş. As far as we know, the only historical source about this family is Şerefname¹⁰, written by Sharaf Khan from the same family in the end of 16th century. The names of the rulers, duration of their rulership and their orders are indefinite. Although we do not know how long they were independent, they were under the protection of Timurids, Qaraqoyunlus and Aqqoyunlus. They approved the dominance of Ottomans during the rulership of Sultan Selim I. No date is seen on their coins.

¹⁰ Şeref Han 1990.

Şeref bin Muhammed / Sharaf bin Muhammad

1- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Bidlis	ty / nd	4.48 gr	26/26.2 mm

HP Kol. env. 305

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

عمر / عثمان / علي / ابوبكر

La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah

Ömer/ Osman/ Ali/ Ebu Bekir

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

الواثق بالصمد
شرف بن محمد
ضرب بدليس

El-Vasık bi's-samed¹¹
Şeref bin Muhammed
duribe Bidlis

Bu sikke Artuk tarafından yayınlanmış olan sikkenin¹² bir benzeridir. Artuk tarafından yayınlanan sikkede ön yüzde satır aralarında 'duribe Bidlis' yazmakta, arka yüzde ise alt tarafta 'duribe Bidlis' yerine 'hullide mülkehu' ifadesi yer almaktadır.

The coin is a similar one of the coin published by Artuk¹². On the observe of the coin published by Artuk 'duriba Bidlis' is inscribed between the lines, and on the reverse at the bottom, there is phrase 'khulida mulkuhu' instead of 'duriba Bidlis'.

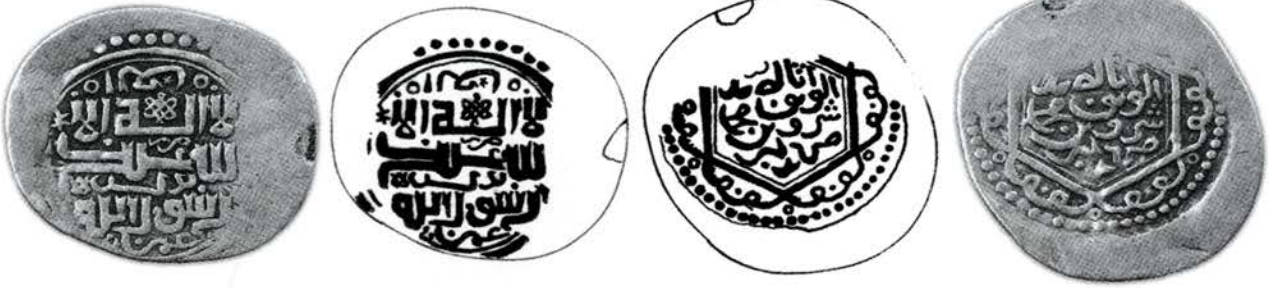
¹¹ Allah'a güvenen. / Someone who trust in God.

¹² Artuk ve Artuk 1974/2, s./p. 868, sikke no. / coin no 2514.

2- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Bidlis	ty / nd	4.24 gr	26.1/29.4 mm

HP Kol. env. 306

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

ابوبكر؟! / ... / عثمان! ...

*La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah*

Ebu Bekir?! / ... / Osman! ...

satır aralarında
ضرب/ بدليس *duribe/ Bidlis*

ARKA YÜZ / REVERSE

1 no'lu sikke gibi / as item #1
aynı kalıp / same die

Bir önceki sikkenin açıklamasında görüldüğü gibi bu sikkenin ön yüzü Artuk tarafından yayınlanan sikkeyle aynıdır.

The obverse of this coin is the same as the coin published by Artuk.

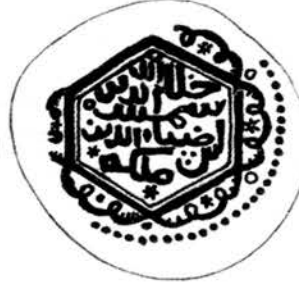
Şemseddin bin Ziyaeddin / Shams al-Din bin Diya' al-Din

3- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Bidlis	ty / nd	4.44 gr	24.8/27 mm

HP Kol. env. 307

Diğer örnekler / Other specimens : 4.42 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

... عمر / عثمان / ...

La ilahe illa

Allah Muhammedun

Resulullah

Ömer/ Osman/ ...

satır aralarında

درب / بدليس duribe/ Bidlis

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

خدا الله
شمس الدين
بن ضيا الدين
ملكه

Halleda'l-lahu

Şemseddin

Bin Ziyaeddin

Mülkehu

HISN-KEYF EYYUBİLERİ

Eyyubi Hanedanının uzun süre ayakta kalan bu son kolu hakkındaki bilgiler de Şerefhanlar'da olduğu gibi zayıftır. Hükümdar isimleri ve sıraları çoğu zaman belirsizdir. Şehir tarihi boyunca birçok defalar el değiştirmiş, 629/1231 tarihinde Eyyubiler tarafından Artukoğulları'ndan alınmış, daha sonra 658/1260 tarihinde Moğollar tarafından yağma edilmiştir. Şehirdeki Artukoğulları hâkimiyetinin sona erdiği 629 yılından şehrin Uzun Hasan tarafından alındığı 866 yılına kadar uzun süre Eyyubi hanedanından hükümdarlar tarafından yönetilmiştir. Son Eyyubi hükümdarı el-Adil Halef'dir (859?-866/1455?-1462).

AYYUBIDS OF HISN KEYFA

Our knowledge of this last branch of Ayyubid dynasty is weak. The names of the rulers and their orders are generally indefinite. The city had changed owners throughout history, and taken by Ayyubids in 629/1231 and then in 658/1260 was looted by Mongols. Starting from 629AH, when the dominance of Artuqid ended, the city was ruled by Ayyubid dynasty till 866AH when the city was taken by Uzun Hasan; the last ruler of Ayyubids was al-'Adil Khalaf (859?-866/1455?-1462).

6- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	3.67 gr	22.9/24.8 mm

HP Kol. env.313

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

5 no'lu sikke gibi / as item #5
ön ve arka yüz kalıpları biraz farklı / dies of obverse and reverse are a bit different
ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

El-Kamil Halil / Al-Kamil Khalil
(836-856 / 1432-1452)

7- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
(Hisn)	ty / nd	3.71 gr	25.1/26.5 mm

HP Kol. env.304

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / *in square*

لا اله الا الله
محمد
رسول الله

*La ilahe illallah
Muhammedun
Resulullah*

çevresinde / *margin*
okunamadı / *illegible*

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / *in circle*

السلطان الكامل
خليل بن احمد بن سليمان
... خلد ...

*es-Sultan e(l-Kamil)
Halil bin Ahmed bin Süleyman
... hullide ...*

Bu sikke de daha önce Artuk¹⁷ ve Balog¹⁸ tarafından yayınlanan sikkelerin bir benzeridir. Arka yüzde en üstte darp yeri olarak Hisn yer almalıdır. Ancak elimizdeki örneklerde görülmemektedir.

This is also similar to the coins published by Artuk¹⁷ and Balog¹⁸. On the reverse, at the top, the mint must be Hisn; however, the mint is not seen on the specimen we have.

¹⁷ Artuk ve Artuk 1971/1, s. / p. 251, sikke no. / coin no 790.

¹⁸ Balog 1980, s. / p. 276, sikke no. / coin no 908.

8- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint (Hısn)	Tarih / Date ty / nd	Ağırlık / Weight 3.31 gr	Çap / Diameter 21.7/24.7 mm
----------------------------	-------------------------	-----------------------------	--------------------------------

HP Kol. env.299

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

7 no'lu sikke gibi / as item #7
ön ve arka yüz kalıpları biraz farklı / dies of obverse and reverse are a bit different

9- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint (Hısn)	Tarih / Date ty / nd	Ağırlık / Weight 3.29 gr	Çap / Diameter 22.6/24.8 mm
----------------------------	-------------------------	-----------------------------	--------------------------------

HP Kol. env.300

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

7 no'lu sikke gibi / as item #7
ön ve arka yüz kalıpları biraz farklı / dies of obverse and reverse are a bit different
arka yüzde aşağıdaki damga var / countermark on reverse seen below

10- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.63 gr	20.6/27.7 mm

HP Kol. env.303

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

altılı yaprak motifi içinde /
in hexafoil

daire içinde / in circle
silik / blurred

السلطان الكا(مل)
خليل بن احمد ...
سليمان ...
حصن

es-Sultan el-Ka(mil)
Halil bin Ahmed ...
Süleyman ...
Hısn

Bu sikke Balog'un listesinde olmayıp, daha sonra Nicol¹⁹ tarafından Balog'un Eyyubi sikkeleriyle ilgili çalışmasına ilave edilmesi için yapılan makalede yer almaktadır.

This coin is not in the list of Balog; is seen later on in the article written by Nicol¹⁹, to be added to the study of Balog on Ayyubid coinage.

¹⁹ Nicol 1986, s. / p. 153, sikke no. / coin no 912a.

11- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.33 gr	19.5/22.5 mm

HP Kol. env.301

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
... / ... / رسول / محمد / الله / لا اله الا الله
La ilahe illallah/ Muhammedun/
Resul... / ...

çevresinde / margin
... / Osman / ...
... / عثمان / ...

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
حصن / ضرب / duribe/ Hısn

ARKA YÜZ / REVERSE

Altılı yaprak motifi içinde? /
in hexafoil?

السلطان (الملك)
الكامل احمد بن ...
... الايوبى

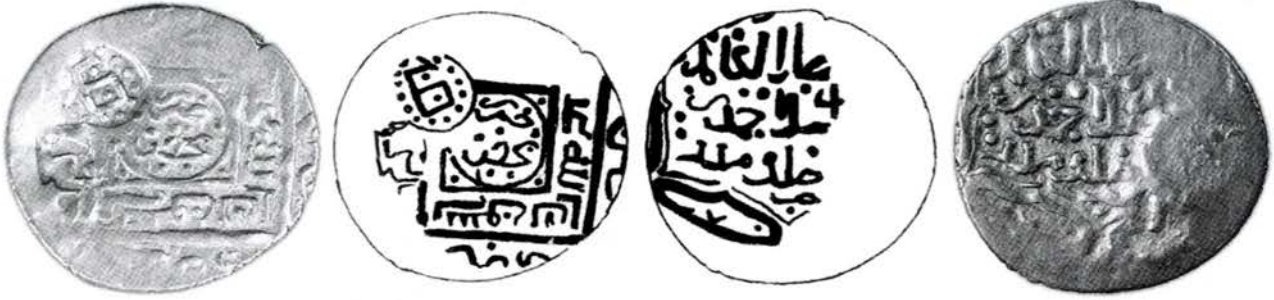
...
es-Sultan e(l-Melik)
el-Kamil Ahmed bin ...
... el-Eyyubi

...

12- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn?	ty / nd	2.12 gr	20.5/21 mm

HP Kol. env.302

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış / inscribed
counter clockwise
... رسول / الله ...
... Resul/ Allah ...

çevresinde / margin
okunamadı / illegible

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
درب / بحصن duribe/ bi-Hısn

ARKA YÜZ / REVERSE

altılı yaprak motifi içinde /
in hexafoil

السلطان الكامل
خليل احمد بن
خالد ملكه
حصن؟

es-Sultan el-Kamil
Halil Ahmed bin
hullide mülkehu
Hısn?

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

Khalaf bin Muhammad bin Sulayman (859?-866/1455?-1462)

Among the coins in Bitlis hoard, the latest ones are the coins of al-'Adil Khalaf. Since they do not have any dates on them, it is impossible to date them exactly. However, it is obvious that it can not be further than 866/1462 when Uzun Hasan occupied Hisn Keyfa.

When the genealogical tables and historical records regarding Ayyubids of Hisn Keyfa are examined, we encounter some inconsistent information especially about Khalaf the last ruler of Ayyubids. Although the general acceptance is Khalaf b. Ahmad b. Sulayman, this order is not seen on the coins. Şerafeddin Erel also noticed this and need to explain it.

During the fight for the political power between Uzun Hasan and his elder brother Jahangir, Ahmad -who was the Malik before Khalaf and supporter of Jahangir- is most probably the same person who had the coin struck with title al-'Adil Nasir al-Din, published by Şerafettin Erel²⁰. Following the military campaign of Uzun Hasan against Hisn Keyfa in 857/1453, Malik Ahmad swore to be devoted to Uzun Hasan. Infact, Uzun Hasan had been interested in Hisn Keyfa which was located on their nomadic migration route. Following this event, al-'Adil Khalaf -who was supported by Qaraqoyunlu Jahanshah- appeared and captured the city, and besieged Ahmad in the fortress. However, when Uzun Hasan came, Ahmad had his dominance again in the city.

While Uzun Hasan was looting the vicinity of Erzincan in 859/1455, they heard that Khalaf had the control of the fortress. But this time, Khalaf immediately sent some present and chose to approve the dominance of Uzun Hasan. The relationships from this date till 866/1462 when the city was controlled by Aqqoyunlus, were consistent in general. When Uzun Hasan was in the military campaign against Georgia, Siirt was conquered by Khalaf and this broke up their relationship; although the city was besieged by Aqqoyunlu troops under the commandership Khalil Mirza (son of Uzun Hasan), nothing resulted. The control of the city was taken after Khalaf was murdered in the bath by his nephews who had been provoked. Thus, Aqqoyunlu migration routes were under the complete control and the authority of Uzun Hasan got stronger.

²⁰Erel 1967, p.7, coin no.13.

Halef bin Muhammed bin Süleyman (859?-866 / 1455?-1462)

Bitlis definesi içerisindeki paralardan engeç döneme ait olanlar el-Adil Halef'in paralarıdır. Paralarında tarih olmaması kesin bir tarihlereyi imkansız kılmaktadır. Ancak, Uzun Hasan'ın Hısn-Keyf'i işgal tarihi olan 866 / 1462'den daha ileriye gidemeyeceği muhakkaktır.

Hısn-Keyf Eyyubileri ile ilgili yapılmış soy kütükleri ve tarihi kaynaklar incelendiğinde özellikle son Eyyubi hükümdarı olan Halef'le ilgili birbirini tutmayan bilgilerle karşılaşmaktadır. Genel kabul Halef b. Ahmed b. Süleyman olduğu yönünde olmasına rağmen sikkelerde bu sıralamayı görmek mümkün olmamaktadır. Sn. Şerafettin Erel'de bu durumu görmüş ve açıklama ihtiyacı duymuştur..

Uzun Hasan'la ağabeyi Cihangir arasındaki iktidar mücadelesinde, Cihangir'in tarafını tutan Halef'den önceki Melik olan Ahmed muhtemelen Sn. Şerafettin Erel'in yayınladığı el-Adil Nasreddin ünvanlı sikkeyi²⁰ darp ettirmiş olan kişiyle aynıdır. 857 / 1453 tarihinde Uzun Hasan'ın Hısn-Keyf üzerine yaptığı seferden sonra Melik Ahmed, Uzun Hasan'a bağlılık yemini etmiştir. Aslında, Uzun Hasan en başından beri Akkoyunlu göç yollarının üzerinde bulunan Hısn-Keyf'e özel bir ilgi göstermekteydi. Bu olaydan hemen sonra Karakoyunlu Cihanşah'ın desteklediği el-Adil Halef ortaya çıkmış ve şehri ele geçirerek, Ahmed'i kalede kuşatma altına almıştır. Ancak Uzun Hasan'ın gelmesiyle Ahmed şehirde tekrar hakim olabilmıştır.

859 / 1455 tarihinde Uzun Hasan Erzincan taraflarını yağmalarken Halef'in kalenin denetimini ele geçirdiği haberi gelir. Ancak bu sefer Halef derhal hediyeler göndererek Uzun Hasan'ın egemenliğini kabul etme yoluna gitmiştir. Bu tarihten şehrin Akkoyunlular'ın denetimine geçtiği tarih olan 866 / 1462'ye kadar ilişkiler genelde tutarlı bir şekilde yürümüştür. Uzun Hasan Gürcistan Seferi'ndeyken Siirt'in Halef tarafından ele geçirilmesi ilişkileri bozmuş, Hısn-Keyf Uzun Hasan'ın oğlu Halil Mirza komutasındaki Akkoyunlu ordusu tarafından uzun süre kuşatıldıysa da sonuç alınamamıştır. Halef kışkırtılan yeğenleri tarafından hamamda katledildikten sonra şehrin denetimi ancak ele geçirilebilmiş ve Halil Mirza'nın mülkleri arasına girmiştir. Hısn-Keyf'in düşmesi ile birlikte Akkoyunlu göç yolları tam anlamıyla denetim altına alınmış ve Uzun Hasan'ın bölgedeki otoritesi daha da sağlamlaşmış oldu.

²⁰ Erel 1967, s.7, sikke no.13.

13- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.07 gr	21/22 mm

HP Kol. env.266

ÖN YÜZ / OBVERSE

nakışlı dairesel çerçeve içinde /
in an ornamented circle

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا / الله محمد / رسول / الله
La ilahe illa/ Allah
Muhammedun/
Resul/ Allah

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
ضرب / الحصن duribe el-Hısn

ön yüzde aşağıdaki damga var: /

ARKA YÜZ / REVERSE

nakışlı dairesel çerçeve içinde /
in an ornamented circle

السلطان العادل
ابو الفتح خ(لف) بن
محمد بن سليمان الا(يوبى)
خلد ملكه

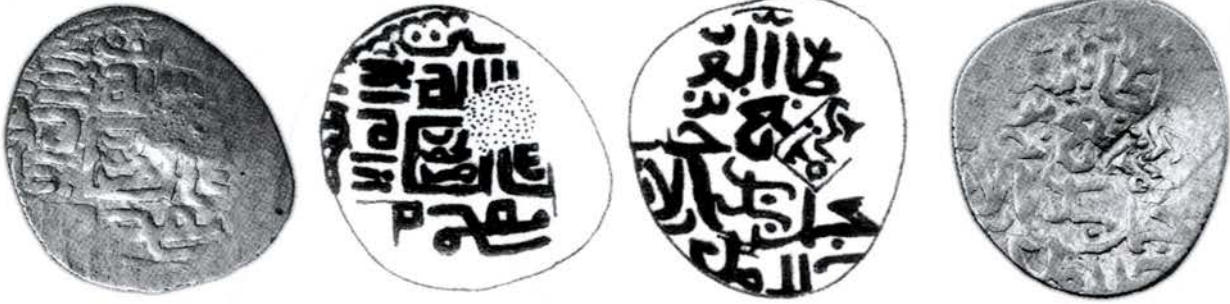
es-Sultan el-a(dil)
(e)bu'l-Feth Ha(lef) bin
Muhammed bin Süleyman el-
E(yyubi)
hullide mülkehu

countermark on obverse seen
below :

14- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.10 gr	18.4/21.4 mm

HP Kol. env.267

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

13 no'lu sikke gibi / as item #13
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

13 ve 14 no'lu sikkelerde görülen 'ebu'l feth' ünvanı bu sikkelerin Halef'in Hısn-Keyfi ele geçirdikten sonra bastırıldığı ilk sikkeler olduğunu düşündürmektedir.

The title 'abu'l fath' seen on the coins no.13 and 14, makes us think that these were the first coins struck by Khalaf after he conquered Hisn Keyfa.

15- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.17 gr	20/21.6 mm

HP Kol. env.277

Diğer örnekler / Other specimens : 2.14, 2.13, 2.10, 2.10, 2.09, 2.06, 2.02, 1.89 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

nakışlı dairesel çerçeve içinde /
in an ornamented circle

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah

satır aralarında / between lines
حصن ضرب / *duribe/ Hısn*

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

السلطان الملك
العادل خلف بن
محمد بن سليمان
خلد

es-Sultan el-Melik
el-adil Halef bin
Muhammed bin Süleyman
hullide

Erel²¹ ve Balog²² tarafından yayınlanan sikkeler aslında yukarıdaki sikkenin benzerleri olup, Erel bu sikkeleri okurken yanlışla düşerek, yayınladığı 14 no'lu sikkede arka yüzün altındaki 'hullide' kelimesini 'Hısn' olarak okumuş ve farklı bir tip olarak değerlendirmiştir. Balog'da aynı şekilde alıntı yapmıştır.

The coins published by Erel²¹ and Balog²², infact similar to the coin above. Erel was mistaken while reading these coins and read the word on coin no.14, on the reverse, as 'Hısn' instead of 'khulida' and evaluated as a different type. Balog also quated from him.

²¹ Erel 1967, sikke no. / coin no 14 ve/and 15.

²² Balog 1980, sikke no. / coin no 920 ve/and 921.

16- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.08 gr	20.5/22.8

HP Kol. env.268

Diğer örnekler / Other specimens : 2.18, 2.10, 2.05, 2.03, 2.02, 2.02, 1.95, 1.94 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

15 no'lu sikke gibi / as item #15
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

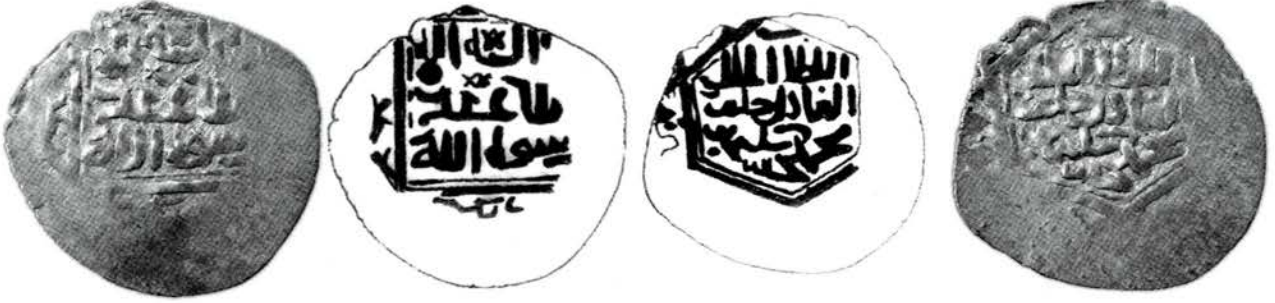
17- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.85 gr	22.6/23.6 mm

HP Kol. env. 276

Diğer örnekler / Other specimens :

2.09, 2.07, 2.06, 2.04, 2.03, 2.01, 1.98, 1.98, 1.97, 1.96, 1.94, 1.73 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

*La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah*

çevresinde / margin
... / Ömer / ... / ...
... / ... / عمر / ...

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

السلطان الملك
العادل خلف بن
محمد بن سليمان
خلد

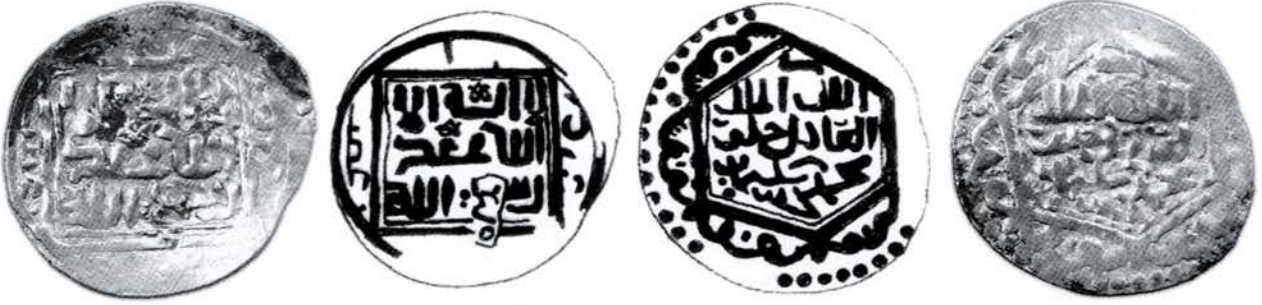
*es-Sultan el-Melik
el-adil Halef bin
Muhammed bin Süleyman
hullide*

18- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.05 gr	21.3/23.5 mm

HP Kol. env.275

Diğer örnekler / Other specimens : 2.08, 2.07, 2.05, 2.02, 1.96, 1.89, 1.89 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

17 no'lu sikke gibi / as item #17
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

19- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint dy / nm	Tarih / Date ty / nd	Ağırlık / Weight 1.92 gr	Çap / Diameter 20/22.7 mm
-----------------------------	-------------------------	-----------------------------	------------------------------

HP Kol. env.274

Diğer örnekler/Other specimens: 2.11,2.07,2.04,2.03, 2.02, 2.01, 1.95, 1.89,1.87gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah

çevresinde / margin
Osman/ Ömer/ .../ ...
... /... / عمر/ عثمان

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

خلد
السلطان الملك ا
لعادل خلف بن محمد
ملكه

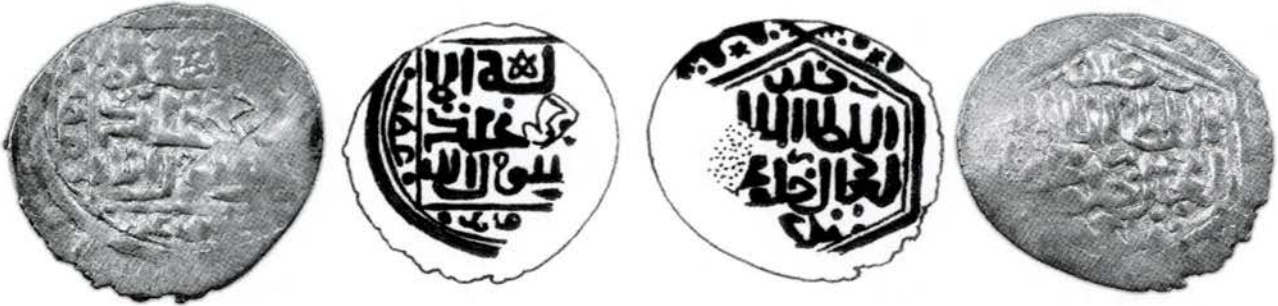
hullide
es-Sultan el-Melik e-
I-adil Halef bin Muhammed
mülkehu

20- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.09 gr	20.5/22 mm

HP Kol. env.272

Diğer örnekler / Other specimens : 2.13, 2.05, 1.98, 1.96, 1.89, 1.89, 1.88 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

19 no'lu sikke gibi / as item #19
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

21- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.02 gr	20.6/21.4 mm

HP Kol. env.278

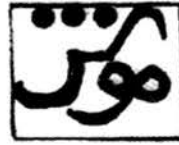

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

19 no'lu sikke gibi / as item #19
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

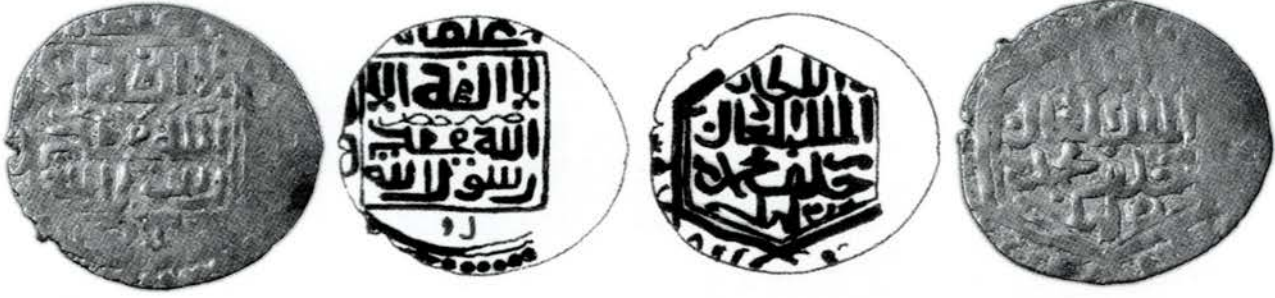
arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

22- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	1.98 gr	20.6/21.7 mm

HP Kol. env.270

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

*La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah*

satır arasında / between lines

حرب ضرب حسن *duribe Hısn*

çevresinde / magrin

عثمان / ...
Osman/ ...

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

السلطان
الملك العادل
خلف بن محمد بن
سليمان

*Es-Sultan
El-Melik el-Adil
Halef bin Muhammed bin
Süleyman (ters / ret.)*

23- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Hısn	ty / nd	2.03 gr	20.1/20.9 mm

HP Kol. env.273

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

22 no'lu sikke gibi / as item #22
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

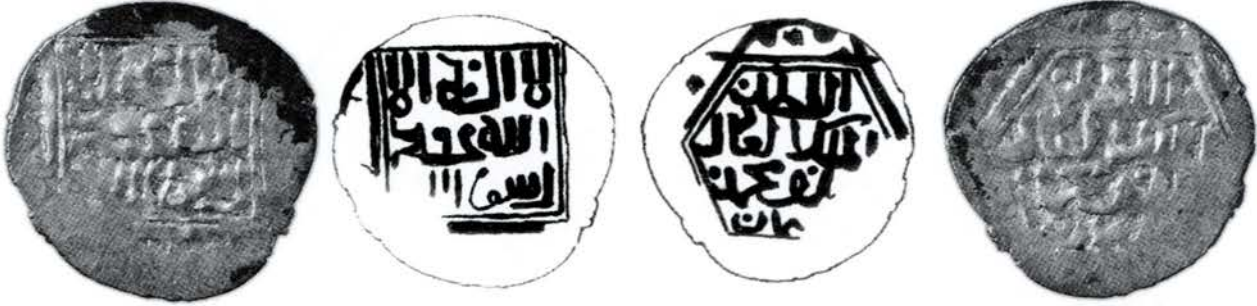

24- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.84 gr	19.8/21.4 mm

HP Kol. env.269

Diğer örnekler / Other specimens : 1.95, 1.91 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

*La ilahe illa/
Allah Muhammedun/
Resulullah*

*çevresinde / margin
okunamadı / illegible*

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

السلطان
الملك العادل
خلف بن محمد
بن سليمان

*es-Sultan
el-Melik el-Adil
Halef bin Muhammed
bin Süleyman*

25- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.95 gr	18.6/23 mm

HP Kol. env.271

Diğer örnekler / Other specimens : 1.98 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

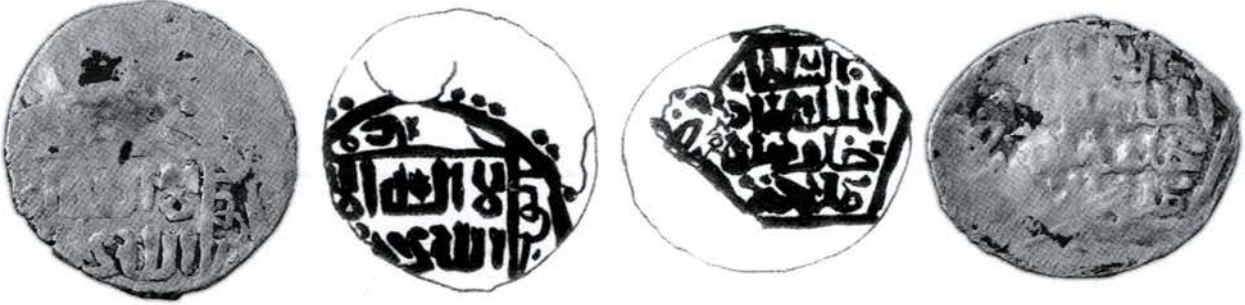
24 no'lu sikke gibi / as item #24
ön ve arka yüz kalıpları biraz farklı / dies of obverse and reverse are a bit different
arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

26- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.79 gr	19.3/21.6 mm

HP Kol. env.317

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

لا اله الا
الله محمد

...

*La ilahe illa/
Allah Muhammedun/*

...

çevresinde / margin

... / ابوبكر / ...

... / Ebu Bekir / ...

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

السلطان
الملك العادل
خلف خلد؟
ملكه

*Es-Sultan
El-Melik el-Adil
Halef hullide?
mülkehu*

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

AQQOYUNLUS

'Uthman Beg, also called as Qara Yuluq is the founder of Aqqoyunlu dynasty. When Qara Yuluq died in the battle with Qaraqoyunlu Iskandar, in front of Erzurum in 839/1435, his heir 'Ali was ascended the throne²³. However, Hamza, who was in Mardin and also the others who were insistent on Aqqoyunlu throne, did not agree on this. Although 'Ali tried to beat Hamza, in time he fell into disfavor. As a result, 'Ali had to take refuge behind Ottoman Sultan Murad II, in 841AH/1438 and gave up his assertion on the throne. However, Hamza had to fight against those who were insistent. On the coin below, no.21 Hamza's name is placed with his father. Although it is assumed that this coin might have been struck when his father was alive²⁴, as Qara Yuluq 'Uthman Beg had chosen 'Ali as his heir before his death, we do not think it so possible.

When Aqqoyunlu Hamza died in 848/1444, having no son after him, his nephew Jahangir, who had always struggled for the power, even when his uncle was alive, had an opportunity and thus reaching Amid, he declared his sovereignty. Immediately after this, he captured Mardin and wanted to reinforce his rulership. Nevertheless, during his period he had to fight especially with the other family members who were stubbornly insistent. In the end, he was forced to withdraw to Mardin (856/1452) by Uzun Hasan and as a result of the battle he was together with Qaraqoyunlus against Uzun Hasan in Upper Tigris in 861/1457, isolated in Mardin until he died (874/1469). No other coin of Jahangir -struck outside Mardin- has been found yet.

Following the death of Timurid Shahrukh in 850/1447, a civil war -that lasted long- started in the Timurid lands, and Aqqoyunlus was deprived of an important ally. This situation especially put Jahangir in danger, and he became face to face with Qaraqoyunlu Jahanshah. Jahanshah first captured Baghdad, meantime his nephew Alvand, who rebelled against him, was defeated and took refuge behind Jahangir. As a result of these events, the peaceful period between Aqqoyunlu and Qaraqoyunlu was impaired.

In 854/1450, when Jahanshah besieged Mahmud (Jahangir's uncle) in Erzincan, and Jahangir was insensitive towards this, a disturbance started with Uzun Hasan. Then, when Qaraqoyunlus besieged Amid, Mardin and some other cities in 855AH/1451, Jahangir became passive in Amid, while Uzun Hasan was struggling with Qaraqoyunlus, Jahangir had secret bargaining with Jahanshah. In the end, they came to an agreement in Amid in 856/1452.

According to the agreement, Jahangir would approve the dominance of Qaraqoyunlu in Diyar Bakr, and in return he would rule over Mardin again. The outcome of this agreement was not in favor of Jahangir and resulted in losing his brother's support. In the end, he lost his power.

²³ Woods 1993, p.123.

²⁴ Album 1998, p.124, no.2506.

AKKOYUNLULAR

Akkoyunlu Devletinin kurucusu Kara Yülük diye anılan Osman Bey'dir. 839 / 1435 tarihinde Erzurum önlerinde Karakoyunlu İskender'le yaptığı muharebe neticesinde ölen Kara Yülük'ün yerine kendi seçtiği varisi olan Ali tahta çıkmıştır²³. Ancak Mardin'de kalan Hamza ve diğer iddia sahipleri bunu kabul etmemişlerdir. Ali Mardin'de kalan Hamza'yı ezmeye çalıştıysa da zamanla gözden düşmüştür. Gelişmeler neticesinde 841 / 1438 tarihinde Osmanlı Sultanı II.Murad'a sığınmak zorunda kalan Ali, Akkoyunlu tahtı üzerindeki iddialarından vazgeçmiştir. Ancak Hamza iktidarı süresince diğer iddia sahipleriyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Aşağıdaki 21 no'lu sikke de Hamza'nın ismi babasıyla birlikte yer almaktadır. Bu sikkenin babasının sağlığında darp edilmiş olabileceği düşünülmekteyse de²⁴ Kara Yülük Osman Bey'in ölmeden Ali'yi varis göstermiş olması sebebiyle pek mümkün görmemektediriz.

Akkoyunlu Hükümdarı Hamza'nın 848 / 1444'de ardında erkek çocuk bırakmadan ölmesi ardından, amcasının sağlığında da iktidar mücadelesini sürdürmüş olan Cihangir'in önü açılmış ve Amid'e ulaşarak hükümlerini ilan etmiştir. Hemen ardından da Hamza'nın başkenti Mardin'i de ele geçirerek iktidarını sağlamlaştırmak istemiştir. Ancak iktidarda bulunduğu süre devamlı mücadelelerle geçmiş, özellikle ailenin iktidarda hak iddia eden diğer üyeleriyle olan mücadelesi bitmek bilmemiştir. Sonunda da kardeşi Uzun Hasan tarafından Mardin'e çekilmeye zorlanmış (856 / 1452) ve 861 / 1457'de Karakoyunlular'la birlikte Yukarı Dicle'de Uzun Hasan'a karşı kaybettiği savaş neticesinde ölene kadar (874 / 1469) Mardin'de tecrit edilmiş bir halde yaşamını sürdürmüştür. Cihangir'in Mardin dışında darp edilmiş bir sikkesi henüz bulunmamıştır.

Şahruh Timuri'nin 850 / 1447'deki ölümüyle birlikte merkezi Timur topraklarında uzun süren bir iç savaş başlamış ve Akkoyunlular önemli bir müttefikten yoksun kalmışlardır. Bu durum özellikle Cihangir'in durumunu tehlikeye sokmuş, Cihanşah Karakoyunlu ile karşı karşıya kalmıştır. Cihanşah ilkönce Bağdat'ı almış, bu arada kendisine karşı ayaklanan yeğeni Elvend yenilerek Cihangir'e sığınmıştır. Bu gelişmeler neticesinde Akkoyunlular ile Karakoyunlular arasındaki barış süreci bozulmuştur.

854 / 1450'de Cihanşah'ın Erzincan'da Cihangir'in amcası Mahmud'u kuşatması ve Cihangir'in bunun karşısında duyarsız kalması Uzun Hasan'la aralarındaki sürtüşmeyi başlatmıştır. Ardından Karakoyunlular'ın 855 / 1451'de Amid, Mardin ve diğer bazı şehirleri kuşatması Cihangir'in Amid'de pasif bir durumda kalmasına sebep olmuş, Uzun Hasan Karakoyunlular'la mücadeleyi sürdürürken Cihangir ondan habersiz Cihanşah'la gizli pazarlıklara girişmişti. Sonunda 856 / 1452'da Amid'de anlaşma yapıldı.

Anlaşma gereği Cihangir Diyarbakır'da Karakoyunlu egemenliğini kabul edecek, karşılığında da Mardin'e tekrar hakim olabilecekti. Bu anlaşmanın sonuçları Cihangir için pek iyi olmamış ve kardeşinin desteğini yitirmesine sebep olmuştur. En sonunda iktidarı da elinden gitmiştir.

²³ Woods 1993, s.123.

²⁴ Album 1998, s.124, no.2506.

Hamza / Hamza
(839-848AH / 1435-1444)

27- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	3.50 gr	23/25.6 mm

HP Kol. env.311

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / *in circle*

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لا اله الا الله / محمد / رسول / الله
*La ilahe illallah/
Muhammedun/ Resul/ Allah*

çevresinde / *margin*
... / عثمان / / *Osman/ ...*

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / *in hexagon*

ابو النصر
عثمان ابو ا
لفرج سلطان
حمزه

*ebu'n-Nasr
Osman ebu
'l-Ferec Sultan
Hamza*

Timuri Şah Ruh adına kesilen sikkeler

Akkoyunlu egemenliğindeki Amid'de darp edilmiş olan aşağıdaki 28 ve 29 no'lu sikkelerle Mardin'de darp edilmiş olan 30 no'lu sikke de Timuri Şah Ruh'un adı görülmektedir. Bilindiği gibi Şah Ruh 850 / 1447 tarihinde vefat etmiştir. Hamza'nın 848 / 1444 ölümüyle birlikte başlayan süreçte Amid ve Mardin'i ele geçiren ve buradaki iktidarını sağlamlaştırmaya çalışan Cihangir tarafından destekçisi olan Şah Ruh adına darp ettirilmiş olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla aşağıdaki sikkeler 848-850 yılları arasında darp edilmiş olmalıdırlar. Bu sikkeler takip eden Cihangir adına darp edilmiş 31 ve 32 no'lu sikkelerle de tipolojik olarak benzerlikler göstermektedirler.

The coins struck in the name of Timurid Shahrukh

We notice the name of Timurid Shahrukh on the coins no.28 and no.29 (below), struck at Amid in the sovereignty of Aqqoyunlu and also on the coin no.30, struck at Mardin. Shahrukh died in 850AH/1447. These must be struck in the name of Shahrukh by Jahangir, who captured Amid and Mardin and also tried to strengthen his power there during the period which started with the death of Hamza in 848AH/1444. Thus, the coins below must have been struck between the years 848 and 850. These coins have typological similarities with the coins no. 31 and 32, struck in the name of Jahangir.

28- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Amid	ty / nd	2.07 gr	20/22.5 mm

HP Kol. env.308

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا / ... / رسول / الله
La ilahe illa/ ... / Resul/ Allah

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
ضرب / امد duribe/ Amid

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

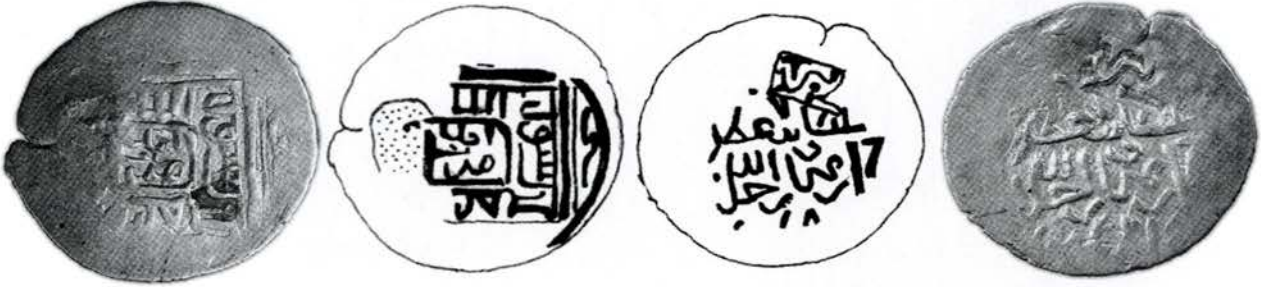
اسلطان ...
شاه رخ بهادر ...
و سلطانه

es-Sultan ...
Şah Ruh Bahadır ...
ve saltanatahu

29- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Amid	ty / nd	2.02 gr	19.5/20.4 mm

HP Kol. env.309

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise

... / محمد / رسول / الله
... / Muhammedun / Resul / Allah

çevresinde / margin

...

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square

مد / ضرب / amid / duribe / Amid

ARKA YÜZ / REVERSE

28 no'lu sikke gibi / as item #28
aynı kalıp / same die

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

30- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin?	ty / nd	2.17 gr	19.6/23 mm

HP Kol. env.310

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله/ محمد ...? / رسول/ الله
La ilahe illa/ Muhammedun ...?/
Resul/ Allah

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
ضرب/ مardin? duribe/ Mardin?

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

اسلطان الاعظم
شاه رخ ...
الله ...
ضرب?

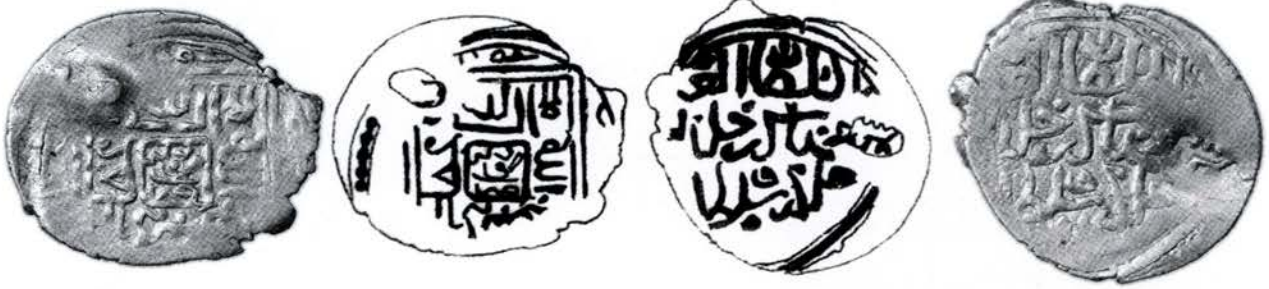
es-Sultanu'l-a'zam
Şah Ruh ...
Allah ...
duribe?

Cihangir bin Ali / Jahangir bin 'Ali
(848-856AH / 1444-1452)

31- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin	ty / nd	1.97 gr	20.1/23.3 mm

HP Kol. env.280

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله / محمد / رسول / الله
La ilahe illallah / Muhammedun /
Resul / Allah

çevresinde / margin

...

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
مردین / ضرب / duribe / Mardin

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

السلطان العادل
جهانگیر خلد الله
ملكه و سلطانه

es-Sultan el-a(dil)
Cihangir halleda'l-lahu
mülkehu ve saltanatahu

32- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin?	ty / nd	2.05 gr	19.4/23 mm

HP Kol. env.287

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
... /... لاله / الله / محمد ... /
La ilahe ... / Allah/
Muhammedun ... / ...

çevresinde / margin

...

ortada, kare çerçeve içinde /
centre, inside inner square
؟مردین/ ضرب/ duribe/ Mardin?

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

... اسلطان
... جهانگیر؟
... ملکه
... و سلطانه

es-Sultan ...
Cihangir? ...
mülkehu ...
ve saltanatahu

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

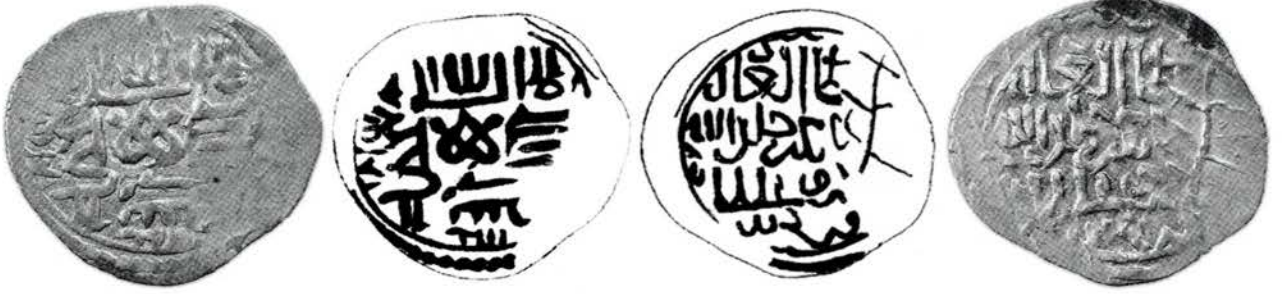
33- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin	ty / nd	2.06 gr	21.3/22.3 mm

HP Kol. env.284

Diğer örnekler / Other specimens :

2.10, 2.10, 2.08, 2.03, 2.02, 2.01, 2.00, 1.99, 1.99, 1.99, 1.99, 1.98, 1.97, 1.97 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله / محمد / رسول / الله
La ilahe illallah/ Muhammedun/
Resul/ Allah

çevresinde / margin

...

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

ضرب
السلطان العادل
جهانكير خلد الله
ملكه و سلطانه
مردین
duribe
es-Sultan el-adil
Cihangir halleda'l-lahu
mülkehu ve saltanatahu
Mardin

34- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin	ty / nd	2.05 gr	20.1/23 mm

HP Kol. env.283

Diğer örnekler / Other specimens :

2.12, 2.09, 2.07, 2.05, 2.03, 2.02, 2.01, 1.98, 1.97, 1.97, 1.94, 1.92, 1.91, 1.91, 1.85 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

33 no'lu sikke gibi / as item #33
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

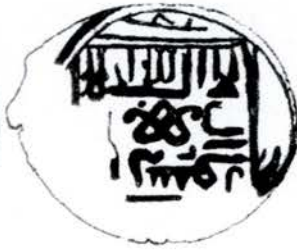

35- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.98 gr	20.7/23.3 mm

HP Kol. env.281

Diğer örnekler / Other specimens : 2.08, 2.06, 2.02, 2.02, 1.91 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

kare içinde / in square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله / محمد / رسول / الله
La ilahe illallah/ Muhammedun/
Resul/ Allah

çevresinde / margin

... / عمر / ...
... / Ömer / ...

ARKA YÜZ / REVERSE

33 no'lu sikke gibi / as item #33
ancak darp yersiz / but no mint

36- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.09 gr	20.8/22.6 mm

HP Kol. env.282

Diğer örnekler / Other specimens : 2.03, 2.03, 2.01, 2.01, 1.99, 1.98, 1.97 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

35 no'lu sikke gibi / as item #35
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

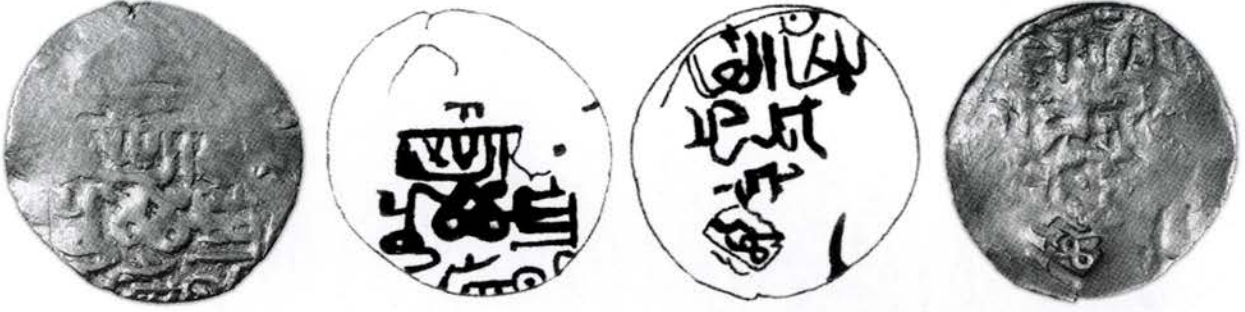
ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

37- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.03 gr	18.6/21.1 mm

HP Kol. env.279

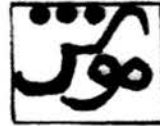

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

35 no'lu sikke gibi / as item #35
ön ve arka yüz kalıpları aynı / both sides are same dies

arka yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on reverse seen below:

38- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.08 gr	17.8/23.1 mm

HP Kol. env.285

Diğer örnekler / Other specimens : 2.02 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

35 no'lu sikke gibi / as item #35
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

ARKA YÜZ / REVERSE

35 no'lu sikke gibi / as item #35
aynı kalıp / same die

39- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint
dy / nm

Tarih / Date
ty / nd

Ağırlık / Weight
2.14 gr

Çap / Diameter
20.4/21.6mm

HP Kol. env.286

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

35 no'lu sikke gibi / as item #35
aynı kalıp / same die

35 no'lu sikke gibi / as item #35
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

The coins with the title of Pir Amirza(?)

The coins in this group were struck in 858 and with no date, but the mint and ruler's name are uncertain. A similar one had been published by Şerafeddin Erel before²⁵. On this coin, the mint and date are indefinite, and the comes after the phrase 'al-Sultan al-A'zam' read as 'Bayram Mirza' by Erel. He ignored the Aqqoyunlu tamgha and thought that the coin belongs to Qaraqoyunlus, which caused a mistake for about 80 years.

'Pir' means old person, refers to the word shaykh in Arabic. It was sometimes used with name of a place and sometimes name of a person; it expresses respect²⁶. 'Mirza' is a title in Persian, the abbreviation of mir-zade or amir-zade means a person descended from the family of ruler. It was usually used in the end of prince's name, and before the name of other people²⁷. On the coins below we assume that this title was used as 'Pir Amirza'.

These coins must have been struck by Uzun Hasan during the years when Uzun Hasan and Jahangir were fighting for the power. It is known that Uzun Hasan entered Amid in 856/1452 when it was not defensive and had khutbah delivered and coin struck in the name of himself order to show his rulership. As a result, on the coins struck by Jahangir, who had to withdraw to Mardin, the phrase 'al-Sultan al-'Adil' is seen; on these coins the phrase 'al-Sultan al-A'zam' was used, which is coherent with the ambitious personality of Uzun Hasan and his political manner. Infact, the main factor of his rebellion against Jahangir and capturing Amid was that Jahangir was passive and his submission to Qaraqoyunlu Jahanshah.

²⁵ Erel 1963, p.11, coin no.15, pl. 2.

²⁶ Yazıcı 1997, p.558-559.

²⁷ Levy 1997, p.361-362.

Pir Emirza(?) Ünvanlı Sikkeler

858 tarihli ve tarihsiz olarak darp edilmiş olan, ancak darp yeri ve hangi hükümdar adına basıldığı belli olmayan bu gruptaki sikkelerin bir benzeri daha önce Sn.Şerafettin Erel tarafından yayınlanmıştır²⁵. Bu sikkede darp yeri ve tarih belli olmayıp, Akkoyunlu işareti ters olarak darp edilmiştir. Erel 'es-Sultanu'l-a'zam' ifadesinden sonra yer alan yazıyı 'Bayram Mirza' olarak yorumlamış, Akkoyunlu işaretini görmezden gelip sikkenin Karakoyunlular'a ait olması gerektiği kanısına varmıştır. Bu kabul yaklaşık seksen yıllık bir yanılmaya sebep olmuştur.

'Pir' yaşlı ve ihtiyar anlamında olup, Arapça'daki şeyh kelimesine karşılık gelmektedir. Bazen yer ismi ile bazen de kişi adı ile birlikte kullanılmış olup, saygı ifade eder²⁶. 'Mirza' ise Farsça bir ünvan olup, mir-zade veya emir-zade'nin kısaltılmış şeklidir. Hükümdar soyundan gelen anlamındadır. Genelde şehzade isminin sonunda kullanılmış, diğer şahıslarda ise ismin başına konulmuştur²⁷. Aşağıdaki sikkelerde bu ünvanın 'Pir Emirza' olarak kullanıldığı düşüncesindeyiz.

Tarih olarak Uzun Hasan ve Cihangir'in iktidar mücadelesi yaptıkları yıllar içinde basıldığı anlaşılan bu sikkelerin Uzun Hasan tarafından darp edildikleri kanısındayız. Uzun Hasan'ın 1452/856 tarihinde kentin savunmasız olduğu bir anda gizlice içeri girerek, Akkoyunlu başkenti Amid'i ele geçirerek hükümdarlık alameti olarak, adına hutbe okutturup, sikke kestirdiği bilinmektedir. Bunun neticesinde Mardin'e çekilmek zorunda kalan Cihangir'in darp ettirdiği sikkelerde 'es-Sultanu'l-adil' ifadesi yer alırken, bu sikkelerde 'es-Sultanu'l-a'zam' ifadesi kullanmıştır. Kullanılan bu ifade Uzun Hasan'ın hırslı kişiliğiyle ve uyguladığı siyasetle de bağdaşmaktadır. Aslında Uzun Hasan'ın Cihangir'e karşı ayaklanarak Amid'i ele geçirmesi ve iktidar mücadelesine başlamasındaki ana etken de Cihangir'in pasifliği ve Kara Koyunlu Cihanşah'a olan teslimiyetidir.

²⁵ Erel 1963, s.11, sikke no.15, lev. 2.

²⁶ Yazıcı 1997, s.558-559.

²⁷ Levy 1997, s.361-362.

40- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	858	1.95 gr	21.3/22.9 mm

HP Kol. env.294

ÖN YÜZ / OBVERSE

noktalı kare çerçeve içinde /
in a dotted square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لا اله الا الله / محمد / رسول / الله
*La ilahe illallah/ Muhammedun/
Resul/ Allah*

çevresinde / margin
... على / *Ali/...*

ortada, Akkoyunlu tamgası
içinde / *centre, within Aqqoyunlu
tamgha*
٨٥٨ 858

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / *in circle*

اسلطان الاعظم
پير اميرزا
خدا الله ملكه

*es-Sultanu'l-a'zam
Pir Emirza
halleda'l-lahu mülkehu*

41- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	858	2.03 gr	18.3/24.2 mm

HP Kol. env.295

ÖN YÜZ / OBVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

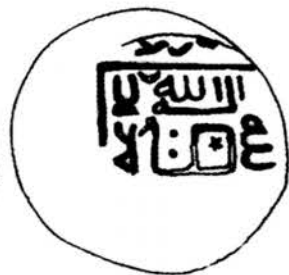
ARKA YÜZ / REVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
aynı kalıp / same die

42- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty /nd	1.95 gr	21.3/22.9 mm

HP Kol. env.296

ÖN YÜZ / OBVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
ancak tarihsiz / but no date

ARKA YÜZ / REVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
aynı kalıp / same die

43- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.03 gr	18.3/24.2 mm

HP Kol. env.297

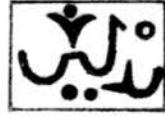
Diğer örnekler / Other specimens : 2.13, 1.95 gr

ÖN YÜZ / OBVERSE

42 no'lu sikke gibi / as item #42
aynı kalıp / same die

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

ARKA YÜZ / REVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
aynı kalıp / same die

44- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.14 gr	20.6/22.9 mm

HP Kol. env.298

ÖN YÜZ / OBVERSE

42 no'lu sikke gibi / as item #42
aynı kalıp / same die

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

ARKA YÜZ / REVERSE

40 no'lu sikke gibi / as item #40
aynı kalıp / same die

Pir Bahadır ünvanlı sikkeler

Yukarıda yer alan 'Pir Emirza' ünvanlı sikkelerin benzeri olan bu sikkelerde en önemli ayırtedici özellik 'Pir Bahadır' ünvanının kullanılmış olmasıdır.

'Bahadır' Moğolca kökenli bir kelime olup, kahraman, cengaver, yiğit anlamlarına gelmektedir. Özellikle Cengiz'in çocukları tarafından kurulan veya onların devamı olma iddiasında bulunan devletlerde kullanılan önemli bir unvan olmuş ve savaşta yararlılık gösteren kahramanlara doğrudan hükümdar tarafından verilmiştir. Bu ünvanın İlhanlılar'da Ebu Said Bahadır Han'dan başlayarak, Celayirliler, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler tarafından hükümdar ünvanı olarak da kullanıldığı bilinmektedir²⁸.

"Pir Bahadır" ünvanlı bu sikkelerin de yine yukarıda bahsettiğimiz sebeplerden dolayı Uzun Hasan tarafından darp edildikleri kanısındayız.

The coins with the title of Pir Bahadır

The most distinctive feature of these coins that are similar to the coins with the title 'Pir Amirza' above is that title of 'Pir Bahadır' was used on them.

'Bahadır' is a word -origin of Mongolian, meaning hero, brave and warlike. It was an important title used in the states founded by the sons of Chengis or the dynasties which claimed to be the continuation of them and was given by the ruler to the heroes who were beneficial in a battle. It is known that this title was used by Ilkhanid Abu Sa'id Bahadır Khan, later on by Jalayirids, Timurids, Qaraqoyunlus, Aqqoyunlus and Safavids²⁸.

These coins must have been struck by Uzun Hasan due to the reasons mentioned earlier.

²⁸ Köprülü 1997, s./ p. 216-219.

45- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	858	2.00 gr	21/24.6 mm

HP Kol. env.291

ÖN YÜZ / OBVERSE

düz ve noktalı kare çerçeve
içinde /
in plain and dotted square

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله / محمد / رسول / الله
*La ilahe illallah / Muhammedun /
Resul / Allah*

çevresinde / margin
... / ابوبكر / ... / Ebu Bekir / ...

ortada, Akkoyunlu tamgası
içinde / centre, within Aqqoyunlu
tamgha
٨٥٨ 858

arka yüzde tipi tam olarak
anlaşılmayan Bidlis damgası var

ARKA YÜZ / REVERSE

daire içinde / in circle

اسلطان الاعظم
پير بهادر
خدا الله ملكه

es-Sultanu'l-a'zam
Pir Bahadır
halleda'l-lahu mülkehu

*the type of Bidlis countermark on the
reverse could not be understood*

46- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	858	1.95 gr	20.1/20.4 mm

HP Kol. env.290

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
ancak tarihin onlar hanesi
okunaksız /
tens' place of date is blundered

45 no'lu sikke gibi / as item #45
aynı kalıp / same die

arka yüzde tipi tam olarak
anlaşılmayan Bidlis damgası var

the type of Bidlis countermark on the
reverse could not be understood

47- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.89 gr	19.4/21 mm

HP Kol. env.288

ÖN YÜZ / OBVERSE

ARKA YÜZ / REVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
tarihsiz ve ortada Akkoyunlu
tamgası noktalı kare çerçeve
içinde / no date and Aqqoyunlu
tamgha inside a dotted square

45 no'lu sikke gibi / as item #45
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

48- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.90 gr	18.8/19 mm

HP Kol. env.289

ÖN YÜZ / OBVERSE

47 no'lu sikke gibi / as item #47
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

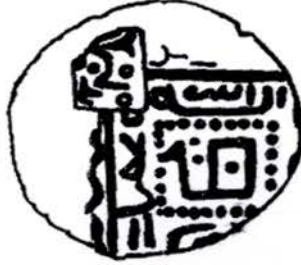
ARKA YÜZ / REVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

49- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	1.91 gr	16.2/17.1 mm

HP Kol. env.292

ÖN YÜZ / OBVERSE

47 no'lu sikke gibi / as item #47
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

ARKA YÜZ / REVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
kalıbı biraz farklı /
die is a bit different

ön yüzde aşağıdaki damga var: / countermark on obverse seen below:

50- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
dy / nm	ty / nd	2.11 gr	20/24.1 mm

HP Kol. env.293

ÖN YÜZ / OBVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
tarihsiz ve yazılar oldukça bozuk
/ no date and blundered scripts

ARKA YÜZ / REVERSE

45 no'lu sikke gibi / as item #45
yazılar oldukça bozuk /
blundered scripts

QARAQOYUNLUS

The founder of Qaraqoyunlu State, which was one of the Turkoman amirates that appeared with Aqqoyunlus in eastern Anatolia in the end of 14th century, was actually Qara Yusuf. In the beginning, Qaraqoyunlus was in the service of Jalayrid Sultan Uways. Qara Mehmed, who was the son or his brother's son who took over following the death of Bayram Hodja in 782/1380, one of the important personalities of Qaraqoyunlus, continued the same political strategy with Jalayirids. When Qara Mahmud died in 1390, Qara Yusuf who presented Qaraqoyunlu State took over. He acted together with Jalayrid Sultan Ahmad against Timur. He was in jail with Sultan Ahmad in Damascus for sometime and following their release (807/1405), they swore to keep their friendship.

Having succeeded the battles with Timurids, Qara Yusuf invaded Tabriz and Azerbaijan and made Tabriz an administrative center. Then, he captured Mardin and put an end to Artuqid dynasty. The relationship between Qara Yusuf, who became powerful and Sultan Ahmad started to break up, and while Qara Yusuf was besieging Erzincan, it was heard that Sultan Ahmad captured Azerbaijan and entered Tabriz. Qara Yusuf moved to Azerbaijan and in the battle that took place in 813/1410, Sultan Ahmad was taken prisoner and murdered.

Qara Yusuf declared his son as Sultan -who was born when he was in jail in Damascus- in 814/1411 in an assembly together with all Turkoman amirs. His son was also regarded as an adopted child by Sultan Ahmad. Qara Yusuf did not undervalue the Mongol tradition that a person who came from Chengis' root could be the ruler and thus by utilizing this condition of being an adapted child he declared his son as the ruler. We notice that the names Qara Yusuf and Pir Budaq are placed together on the coin no.51 (below). In some resources, this declaration is said to be done with approval of Sultan Ahmad; however, the earliest date of these coins is 814 which complies with the historical records²⁹.

Qara Yusuf had to struggle with Timurid Shahrukh and Aqqoyunlu Qara Yuluq 'Uthman Beg during the rest of his life. However, Pir Budaq died in the vicinity of Mardin, while returning from a campaign against Qara Yuluq (821/1418). Following this, Qara Yusuf while preparing for a battle with Shahrukh, got sick and died (823/1420).

²⁹ Sümer 1984, p.88.

KARAKOYUNLULAR

14.yüzyılın sonlarında Doğu Anadolu'da Akkoyunlularla birlikte meydana çıkan önemli Türkmen Beyliklerinden biri olan Karakoyunlular Devleti'nin kurucusu esasen Kara Yusuf'tur. Başlangıçta Celayirli Sultan Üveys'in hizmetinde olan Karakoyunlular'ın önemli şahsiyetlerinden Bayram Hoca'nın 782 / 1380 tarihinde ölümü üzerine yerine geçen oğlu veya kardeşinin oğlu olan Kara Mehmet Celayirli'le aynı siyaseti sürdürmüştür. 1390 yılında ölen Kara Mehmet'in yerine Karakoyunlu Devleti'ni meydana çıkaran Kara Yusuf Bey geçmiştir. Timur'a karşı Celayirli Sultan Ahmed'le birlikte hareket etmiştir. Sultan Ahmed'le birlikte bir süre Şam'da hapiste kalmışlar ve kurtulduktan sonra da (807 / 1405) birbirleriyle dost kalacaklarına dair yemin etmişlerdir.

Timuriler'le yaptığı muharebelerden başarıyla çıkan Kara Yusuf Tebriz ve Azerbeycan'ı istila ederek, Tebriz'i kendine merkez yapmıştır. Daha sonra Mardin'i ele geçirerek Artukoğulları hanedanına son vermiştir. Oldukça güçlenen Kara Yusuf ve Sultan Ahmed'in araları bozulmaya başlamış, Kara Yusuf'un Erzincan kuşatmasıyla meşgul olduğu bir sırada Sultan Ahmed'in Azerbeycan'ı işgal ettiği ve Tebriz'e girdiği haberi gelmiştir. Kara Yusuf Erzincan'ı fethettikten sonra Azerbeycan'a hareket etmiş ve 813 / 1410 yılında yapılan savaşta esir düşen Sultan Ahmed, Kara Yusuf'un yanındaki emirlerin baskısıyla öldürülmüştür.

814 / 1411 tarihinde Kara Yusuf yanında bütün Türkmen Beylerinin bulunduğu bir mecliste Şam'da hapisteyken doğan ve Sultan Ahmed tarafından da manevi evlat olarak kabul edilen oğlu Pir Budak'ı sultan ilan etmiştir. Kara Yusuf, Cengiz soyundan gelenlerin hükümdar olabileceği şeklindeki Moğol geleneğini göz ardı edememiş ve manevi evlatlık meselesinden faydalanarak oğlunu Sultan olarak ilan etmiştir. Aşağıdaki 51 no'lu sikkeye bakıldığında üzerinde Kara Yusuf ve Pir Budak isimlerinin birlikte yer aldığı görülecektir. Bazı kaynaklarda bu hükümdarlık ilanının daha Sultan Ahmed'in sağlığında onun da onayıyla olduğu söylenmekteyse de, bu sikkelerin bilinen en eskisi 814 tarihli olup, tarihi kaynaklarla da örtüşmektedir.²⁹

Kara Yusuf'un bundan sonraki hayatı, Timuri Şah Ruh ve Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey'le mücadele içinde geçmiştir. Ancak Pir Budak babasının sağlığında Kara Yülük üzerine yapılan bir sefer dönüşünde Mardin yakınlarında ölmüştür (821 / 1418).

²⁹ Sümer 1984, s.88.

After a short disorder, Iskandar Mirza one of the sons of Qara Yusuf had his dominance. But he also had to struggle with Timurids and Aqqoyunlus all his life. During his last period, he had to fight with his brothers, especially with Jahanshah who was supported by Shahrukh. In the end, he could not resist against Shahrukh and escaped from Tabriz to Erzurum in 839AH/1435; he confronted with Qara Yuluq who wanted to block his path and he ended the victor in the battle. Qara Yuluq -the founder of Aqqoyunlu State and one of the important personalities of the period died in Erzurum due to his wounds.

Following this, Iskandar took shelter in Ottomans and Jahanshah started to administer. Iskandar who returned after sometime lost the battle with his brother and took shelter in Alincak fortress, and was murdered there by his son Kubad (841/1437).

After that time, during the period of Jahanshah, Qaraqoyunlus had its most prominent period.

Bundan bir süre sonra da Kara Yusuf, Şah Ruh'la yapacağı bir muharebeye hazırlanırken hastalanarak ölmüştür. (823 / 1420)

Kısa süren bir karışıklıktan sonra Kara Yusuf'un oğullarından İskender Mirza hakimiyetini kurmuş ve kuvvetlendirmiştir. Ancak hayatı babası gibi Timuri ve Akkoyunlular'la mücadele içinde geçmiştir. Son dönemlerinde kardeşleriyle özellikle de Şah Ruh tarafından desteklenen Cihan-Şah'la mücadele etmek zorunda kalmıştır. Nihayetinde 839 / 1435 tarihinde Şah Ruh'a mukavemet edemeyerek Tebriz'den Erzurum'a doğru kaçmış, Erzurum önlerinde önünü kesmek isteyen Akkoyunlu Kara Yülük ile karşılaşmış ve yapılan muharebeyi kazanmış ve Akkoyunlu Devleti'nin kurucusu ve devrin önemli şahsiyetlerinden biri olan Kara Yülük aldığı yaralar neticesinde getirildiği Erzurum'da vefat etmiştir.

Bu olaydan sonra İskender Osmanlılar'a sığınmış ve Şah Ruh'un yanında bulunan kardeşi Cihanşah idareyi ele almıştır. Bir süre sonra geri dönen İskender kardeşiyle yaptığı muharebeyi kaybederek, Alıncak Kalesine sığınmış ve burada kendi oğlu Kubad tarafından öldürülmüştür (841 / 1437).

Bu tarihten sonra Karakoyunlu hükümdarı olan Cihanşah döneminde Karakoyunlu Devleti en parlak dönemine ulaşmıştır.

51- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Bidlis	ty / nd	5.18	26.5/27.4

HP Kol. env.315

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

لا اله الا
الله محمد
رسول الله

ابوبكر/ عمر/ ... / علي

La ilahe illa
Allah Muhammedun
Resulullah

Ebu Bekir/ Ömer/ ... / Ali

satır aralarında / between lines

ضرب/ بدليس duribe/ Bidlis

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

خالد
السلطان العادل
پير بوداق خان
شاه يوسف نويان
ملكه

halledede
es-Sultanu'l-'Adil
Pir Budak Han
Şah Yusuf Noyan
mülkehu

Yukarıdaki sikkenin bir benzeri daha önce Artuk tarafından yayınlanmıştır.³⁰ Ancak yayınlanan bu sikkede arka yüzde altıgen çerçevenin dışında 814 tarihi vardır. Artuk ünvanı 'el-alim' olarak okumuştur. Kanımızca 'el-adil' olmalıdır.

A similar one of the coin above was published by Artuk before³⁰. However, on this coin there is a date 814 outside the hexagon margin on the the reverse. Artuk read the title as 'al-'alim'. We consider that it must be 'al-'adil'.

³⁰ Artuk ve Artuk 1974/2, s. / p. 833, sikke no. / coin no 2402.

İskender / Iskandar
(823-841AH / 1420-1437)

52- Gümüş / Silver (AR)

Darp yeri / Mint	Tarih / Date	Ağırlık / Weight	Çap / Diameter
Mardin	ty / nd	4.22 gr	24.7/28.1 mm

HP Kol. env.316

ÖN YÜZ / OBVERSE

daire içinde / in circle

dönerek yazılmış /
inscribed counter clockwise
لااله الا الله / محمد / رسول الله
*La ilahe illa/ Allah/
Muhammedun/
Resulullah*

çevresinde / margin

عثمان / ...
Osman/...

ARKA YÜZ / REVERSE

altıgen içinde / in hexagon

ضرب
السلطان العادل
ابو النصر اسكندر
خلد الله ملكه
مردین

duribe
es-Sultanu'l-'Adil
Ebu'n-Nasr İskender
halleda'l-lahu mülkehu
Mardin

Yukarıdaki sikkenin bir benzeri daha önce Artuk tarafından yayınlanmıştır.³¹ Ancak yayınlanan bu sikkede arka yüzde 'duribe' ifadesi alt satırda yer almaktadır.

A similar one of the coin above was published by Artuk before³¹. However, on this coin, the phrase 'duriba' is placed on the bottom line, on the reverse.

³¹ Artuk ve Artuk 1974/2, s. / p. 834, sikke no./ coin no 2403.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

- Album **1976** : S.Album, "A Hoard of Silver Coins from the time of Iskandar Qara-Qoyunlu", *The Numismatic Chronicle*, Vol. XVI. The Royal Numismatic Society.
- Album **1998** : S.Album, *A Checklist of Islamic Coins*, Second Edition, Santa Rosa.
- Artuk ve Artuk **1971/1** : İ.Artuk – C.Artuk, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*, Cilt:I, İstanbul.
- Artuk ve Artuk **1974/2** : İ.Artuk – C.Artuk, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*, Cilt:II, İstanbul.
- Artuk ve Artuk **1993** : İ.Artuk – C.Artuk, *Artukoğulları Sikkeleri*, İstanbul
- Balog **1980** : P.Balog, *The Coinage of the Ayyubids*, London.
- Beysanoğlu **1998** : Ş.Beysanolu, *Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi*, 2.Cilt, Diyarbakır Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Erel **1963** : Ş.Erel, *Nadir Birkaç Sikke*, Sayı 1, İstanbul
- Erel **1967** : Ş.Erel, *Nadir Birkaç Sikke*, Sayı 2, İstanbul.
- Hinz **1992** : W.Hinz, Çev: Tefik Bıyıklıoğlu, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, TTK, Ankara.
- Ilisch **1978** : L.Ilish, "Die Münzen der Buhti von Gazira", *Münstersche Numismatische Zeitung*, vol.8, Nr.80/81.
- Köprülü **1997** : M.F.Köprülü, "Bahadır", *İslam Ansiklopedisi*, C.2, s.216-219 Eskişehir.
- Levy **1997** : R.Levy, "Mirza", *İslam Ansiklopedisi*, C.8, s.361-362, Eskişehir.
- Mitchener **1977** : M.Mitchener, *The World of Islam (Oriental Coins and Their Values)*, London.

- Nicol 1986 : D.N.Nicol, "Paul Balog's The Coinage of the Ayyubids: Additions and Corrections", *The Numismatic Chronicle*, Vol. 146, s.119-154, The Royal Numismatic Society.
- Öztuna 1989/1 : Y.Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, "İslam Devletleri", Cilt:1, Ankara.
- Öztuna 1989/2 : Y.Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, "Türkiye (1074-1990)", Cilt:2, Ankara.
- Rabino 1950 : H.L.Rabino, "Coins of the Jalair, Kara Koyunlu, Musha'sha', and Ak Koyunlu Dynasties", *The Numismatic Chronicle*, Vol. X, s. 94-139 The Royal Numismatic Society,
- Sümer 1984 : F.Sümer, *Kara Koyunlular*, 1.Cilt, TTK, Ankara.
- Şeref Han 1990 : Şeref Han, *Şerefname*, Çev: M. Emin Bozarıslan, Hasat Yayınları, İstanbul.
- Tihrani 1993 : A.B.Tihrani, *Kitab-ı Diyarbakıriyya, Akkoyunlular Tarihi*, 1. ve 2. Cüz, Yay. Necati Lugal, Faruk Sümer, TTK, Ankara.
- Uzunçarşılı 1988 : İ.H.Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara.
- Woods 1993 : J.E.Woods, *Akkoyunlular*, Çev: Sibel Özbudun, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Yazıcı 1997 : T.Yazıcı, "Pir", *İslam Ansiklopedisi*, C.9, s.558-559, Eskişehir.

KISALTMALAR / ABBREVIATIONS

AR	: gümüş / silver
dy / nm	: darp yok / no mint
env.	: envanter numarası / inventory number
gr.	: gram
HP	: Halûk Perk
Kol.	: koleksiyon / collection
mm	: milimetre
ty / nd	: tarih yok / no date